

ප්‍රාග් බෞද්ධ භාරතීය ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය හා ධ්‍යානානුඥා පිළිබඳව ඔවුහු ලැබූ දියුණුව බුදු සමයෙන් අර්ථවත් වන අයුරු

පූජ්‍ය රත්මලේ මෙහිඳු හිමි
ගෞරව ගාස්තුවේදී උපාධි අපේක්ෂක
හික්කු විභවඋපාය - අනුරාධපුර

බුද්ධ කාලීන භාරතීය සමාජයෙහි ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය හා බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය යනුවෙන් ප්‍රධාන වශයෙන් ආගමික සම්ප්‍රදායන් දෙකක් පැවති බව සුත්‍ර සාහිත්‍යයෙහි විද්‍යාමාන ය. බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය හැරුණු කොට ඉතිරි ආජීවක, පරිබ්‍රාජක, ජෛන ආදී සියලු ම සම්ප්‍රදායන් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායට අයත් වන අතර බුදු රජාණන් වහන්සේ ප්‍රමුඛ හික්කු සමාජය ද අයත් වන්නේ මෙම ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායට ය. පංචකාම සම්පත්තියෙන් හෙවත් ගෘහස්ථ ජීවිතයෙන් ඇත්ව සත්‍යය ගවේෂණයට යොමු වුවෝ ශ්‍රමණයෝ නම් වූහ. " කිං සච්ඡ ගවේසී " යනුවෙන් සත්‍යය කුමක්දැයි සොයමින් විවිධ චින්තන මාර්ග ඔස්සේ ඔවුහු ගමන් ගත්හ. කෙබඳු නම්වලින් ඔවුන් හඳුන්වනු ලැබුවද ඒ සෑම සම්ප්‍රදායකම පරමාර්ථය වූයේ ජීවියා හා සම්බන්ධ සාංසාරික ප්‍රචණතාවය ගවේෂණය කිරීමයි. එහෙත් බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය පවතින සමාජ දේශපාලන තත්වය හමුවේ සමගාමීව ගමන් ගත්හ. රජයට උපදෙස් දෙන පුරෝහිතයා ජන සමාජය නියෝජනය කළ අතර අන්‍යයන්ට අධ්‍යාපනය ලබාදීම, තමා අධ්‍යයනයෙහි යෙදීම, අන්‍යයන්ගේ ආගමික වත්පිළිවෙත් හෙවත් යාගහෝමවලට සම්බන්ධ වීම ආදී ව්‍යවහාරික ජන සමාජයේ දෛනික අවශ්‍යතා ඉටුකරමින් සමාජයට ප්‍රධානත්වයක් ලබා දෙමින් කටයුතු කිරීම බ්‍රාහ්මණයන්ගේ කාර්යභාරය විය. මේ අනුව බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය තමාගෙන් පරිබාහිර අංශයන් කෙරෙහි සිත් යොමු කළ අතර ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය! කිවහොත් තමාගෙන් පරිබාහිරව බැලූවෝ බ්‍රාහ්මණයෝ ය. තමා දෙස ම බලා ගත්තෝ ශ්‍රමණ යෝ ය.

යථෝක්ත සුත්‍රාගත කරුණුවලට අනුව ශ්‍රමණ හා බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදායද්වය අතර පැහැදිලි වෙනසක් විද්‍යාමාන වේ. ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායේ

විපුලත්වත් සමග පසුකාලීනව ආගමික සංකල්ප රාශියක් බිහි විය. මෙම ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායට අයත් වුවෝ ආත්මය, විඥානය, කර්මය, හේතුඵල සම්බන්ධතාවය ආදී ගැඹුරු සංකල්ප ඔස්සේ තම චින්තනය මෙහෙය වූහ. ඒ පිළිබඳව තර්ක විතර්ක කරන්නට වූහ. ඒ අනුව ස්ථිර වූත්, සදාකාලික වූත් ආත්මයක් ඇතැයි ශාස්වතවාදීහු ඉදිරිපත් කළ අතර එම² සදාකාලික වූත් ආත්මයක් නැතැයි උච්ඡේදවාදීහු පැවසූහ. දීඝ නිකායේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රයට අනුව දෙසැටක් මිථ්‍යාදෘෂ්ටීන් හැඳින්වෙන ශාස්වතවාද, උච්ඡේදවාද, අමරාවික්ඛෙපවාද, අධිච්චසමුප්පන්නවාද, විඥානවාද ආදී වාද හෙවත් දර්ශන රැසක්ම බිහි වූයේ ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායේ චින්තාමය ක්‍රියාවලියේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. මේ සෑම එකකින් ම සාකච්ඡා කළේ සත්වයා හා සම්බන්ධ මෙලොව පරලොව පැවැත්ම පිළිබඳව යි.

බුද්ධ කාලීන ආගමික චින්තනයේ දැකිය හැකි ප්‍රකට අන්ත දෙක නම් ශාස්වතවාදය හා උච්ඡේදවාදය යි. දීඝ නිකායේ බ්‍රහ්මජාල සූත්‍රය ඉදිරිපත් කරන මිථ්‍යා දෘෂ්ටීන් දෙසැටක් දක්වා විකාශනය වූයේ මෙම අන්තද්වය පදනම් කරගෙන ය. එම මිථ්‍යා දෘෂ්ටීන් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායේ චින්තනය හා වරණය විය. දෙසැටක් වූ මිථ්‍යා දෘෂ්ටීන් පූර්වාන්ත කල්පිත 18 ක් වශයෙන් හා අපරාන්ත කල්පිත 44 ක් වශයෙන් දෙකොටසකට වර්ගීකරණය කෙරේ. පෙරාත්ම පදනම් කරගෙන විවිධ දර්ශන මතවාද ඉදිරිපත් කළ කණ්ඩායම් අපරාන්ත කල්පිකයෝ වූහ. පූර්වාන්ත කල්පිකයෝ අපරාන්ත කල්පිකයෝ විග්‍රහ කිරීම සඳහා කණ්ඩායම් පහකට ද වර්ගීකරණය කළ හැකිය.

පූර්වාන්ත කල්පිත :	01. කේවල ශාස්වත වාද	04
	02. ඒකච්ච ශාස්වත වාද	04
	03. අන්තානන්තික වාද	04
	04. අමරාවික්ඛෙප වාද	04
	05. අධිච්චසමුප්පන්න වාද	02
		<u>18</u>
අපරාන්ත කල්පිත :	01. සඤ්ඤීවාද	16
	02. අසඤ්ඤීවාද	08
	03. නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාද	08
	04. උච්ඡේදවාද	07
	05. දිව්‍යධම්මනිබ්බානවාද	05
		<u>44</u>

බ්‍රාහ්මණ හා ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායන් එකිනෙක සැසඳීමේදී බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදායෙන් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය සුවිශේෂී වන ලක්ෂණ කිහිපයක් දක්විය හැක.

01. වේදය පදනම් කොටගත් වෛදික චින්තනයට ප්‍රතිවිරුද්ධව ශ්‍රමණ චින්තනය පැන නැගුණි.
02. බ්‍රාහ්මණ සංස්කෘතිය සාම්ප්‍රදායිකව තැන දුන් අතර ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය නිරාමිණයට තැන දුන්නේය.
03. බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය ඉන්ද්‍රිය දමනය පිළිබඳව තැකීමක් නොකළ අතර ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය නිතැතින්ම ඉන්ද්‍රිය සංවරය අගය කළේය.

ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායිකයෝ සියලු කම් සැප අත්හැර දැමූහ. තෘෂ්ණාවෙන් ජීවිතය ආක්‍රමණය කරන බව සිතූ ඔවුහු ගිහි ජීවිතයෙහි සම්බාධ සමූහය නුවණින් දක අභිනිෂ්ක්‍රමණයෙන් විරාගය ප්‍රගුණ කළහ. ගිහිගෙයින් නික්මී රුක්මුල් සෙනසුන්හි අනගාරික ජීවිතයක් ගත කළ ශ්‍රමණවරු වස්තූ සම්පත් රැස් කිරීම, විවාහයෙන් දරුවන් ලැබීම ආදී දැ භෞතික පරමාර්ථ සේ සලකා ඒවා අසාර දේ ලෙස නිගමනය කළහ. අනාගාරික ජීවිතය මගින් ආත්ම ශුද්ධිය සෙවීම ශ්‍රමණ සංස්කෘතියෙහි පරමාර්ථය වූ අතර එම ආත්ම ශුද්ධි ගවේෂණයේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් විවිධ ආගම් දර්ශන රාශියක් බිහි වූ බව පෙනේ. බුද්ධ පූර්ව යුගයේ භාරතීය සමාජයෙහි බුද්ධිනදිය වර්ධනය වෙමින් නව ප්‍රවණතාවයන් රාශියක් බිහි වූයේ ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය තුළය. ඡට්‍රි ශාස්තෘවරුන් නමින් ප්‍රකට විශිෂ්ට ආචාර්යවරු සඳෙතෙක් දීඝ නිකායේ සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයෙහි හමු වන අතර සූත්‍රයෙහි ඔවුන් හඳුන්වා ඇත්තේ " සංඝී, සණී, සණාවරියො, ඤානො, යසස්සී, තිත්තංකරො, සාධුසම්මතො, අද්දගතො, වයො අනුප්පත්තෝ " යන නම්වලිනි. මින් අදහස් වන්නේ පැවිදි සමුහය ඇති, ප්‍රසිද්ධ කීර්තිමත් බොහෝ දෙනා විසින් මැනවැයි ප්‍රකාශ කරන ලද තොටුපලවල් ආශ්‍රිත තපස් කිරීම් ඇති, බොහෝ දෙනා විසින් යහපත් පිළිවෙත් ඇතැයි සම්මත කරගන්නා ලද, පැවිදි වි බොහෝ කල් ඇති, මහලු වයසට පැමිණි යනුයි. මෙලෙස විශේෂණ පද රාශියකින් ඡට්‍රි ශාස්තෘවරුන් බෞද්ධ සුභවල හඳුන්වා ඇත්තේ උන් වහන්සේලා තත්කාලීන භාරතීය සමාජය තුළ සිදුකළ චින්තාමය විප්ලවයන් නිසාය.

බ්‍රාහ්මණ, ආරණ්‍යය හා උපනිෂද් යන භාරතීය දාර්ශනික යුගත්‍රය

අතරින් බ්‍රාහ්මණ යුගයේ දී බ්‍රාහ්මණ සම්ප්‍රදාය වඩාත් කැපී පෙනුණු අතර අනෙක් යුගවල දී ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායට මූලිකත්වය ලැබිණි. ධ්‍යාන හා අභිඥා ලබා ගැනීමේදී මොවුන්ට ඒ සඳහා මූලික පදනම වී ඇත්තේ සිත දියුණු කිරීම යි. සිත දියුණු කිරීමේ ප්‍රායෝගික ක්‍රියාවලිය වන්නේ භාවනාව යි. භාවනා යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ හුදෙක් සිත දියුණු කිරීමේ, පුරුදු පුහුණු කිරීමේ ප්‍රායෝගික ක්‍රියාවලියක් ම නොව සිත දියුණු කිරීමේ සමස්ත ක්‍රියාවලියයි. මානසික අරමුණක් හෝ සංකල්පයක් ඔස්සේ අඛණ්ඩව සිත මෙහෙයවීමට " භාවෙති " යන පදය යෙදේ. " කුසලා චිත්තං භාවෙති, ඤානං භාවෙති, සමාධිං භාවෙති, විපස්සනං භාවෙති, මග්ගං භාවෙති " වැනි යෙදුම්වලින් පැහැදිලි වන්නේ " භාවෙති " යන්න සිත දියුණු කිරීමේ විවිධ ක්‍රියා පද්ධතීන් සම්බන්ධයෙන් භාවිතා කරන බව යි. භාවනාව " ක්‍රියාන භාවනා, සමාධි භාවනා " වශයෙන් ද යෙදේ.

සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේදී භාවනා යන්නෙන් අදහස් කෙරෙන දේට වඩා උසස් ගැඹුරු අර්ථයක් භාවනා යන්නෙහි ගැබ් වී තිබේ. සෑමවිට ම යහපත් අරමුණක් ස්වකීය ආධ්‍යාත්මය තුළ ගුණ නැණ දෙකින් දියුණු කිරීම භාවනාව යි. භාවනා වඩන තැනැත්තා අවසානයේදී ජීව අජීව වස්තූ විෂයෙහි පවා මිත්‍රත්වයෙන් ක්‍රියා කරන්නෙකු බවට පත් වෙයි. නිර්වාණ සාක්ෂාත්කරණයට සුදුසු තත්වයට පත්වීමට ආවශ්‍යක සියලු යහපත් ගුණාංගයන්ගෙන්¹ ගම්‍ය වෙයි. භාවනා යන්න ථෙරවාද සම්ප්‍රදායෙහි අතිශය ජනප්‍රිය ප්‍රකට ප්‍රකාශයකි.

සමථ හා විදර්ශනා යනුවෙන් බුදු සමය තුළ ප්‍රධාන වශයෙන් භාවනා ක්‍රම දෙකක් පිළිබඳව ඉගැන්වේ. එයින් ධ්‍යාන ඇතුළත් වන්නේ සමථ භාවනාවට ය. සමථ භාවනාව දීර්ඝ ඉතිහාසයක් ඇති ප්‍රාග් බෞද්ධ භාවනාවකි. බුදු රජාණන් වහන්සේ පහළ වූ ක්‍රි.පූ. 6 වන සියවස වන විට සමථ භාවනාව බෙහෙවින් දියුණු තත්වයක පැවති බව පෙනේ. මජ්ඣිම නිකායේ අරියපරියේසන සූත්‍රයට අනුව සිද්ධාර්ථ බෝසතුන් තම පූර්වාචාරීන් ලෙස සලකන ආලාරකාලාම හා උද්දකරාමපුත්ත තවුසන් වෙතින් අෂ්ඨසමාපත්ති හෙවත් රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන අටක් පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීමෙන් ඒ බව පැහැදිලි වන අතර එයින් ප්‍රාග් බෞද්ධ භාරතයේ පැවති ආධ්‍යාත්මික දියුණුවේ ප්‍රාමාණිකත්වයද ප්‍රකට වේ. කාම භවයට වඩා උසස් වූ රූප භවය පිළිබඳව ඥානය රූපාවචර ධ්‍යාන සතරින් කිය වේ. අරූපාවචර ධ්‍යාන සතරින් කියවෙන්නේ රූප භවයට වඩා උසස් වූ අරූප භවය පිළිබඳ ඥානය යි.¹ ප්‍රාග් බෞද්ධ ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය තුළ විද්‍යාමාන වූ බව පැහැදිලි ය.

ධ්‍යාන සම්බන්ධයෙන් විමසීමේදී නිකාය ග්‍රන්ථවල ඊට අදාළ වචන සමූහයක් දක්නට ලැබේ. විතක්ක, විචාර, පීඨි, සුඛ, ඒකගතා යනුවෙන් මානසික ක්‍රියාකාරී අවස්ථාවන් පහක් එමගින් දක්වේ. මේවා ආධ්‍යාත්මික පාරිශුද්ධිය වසාගෙන සිටින පංච නිවරණ ධර්මයන් දුරු කිරීමට උපයෝගී වන අතර මේවායින් තොරව ධ්‍යාන පිළිබඳව විස්තර කළ නොහැකි ය. නොයෙකුත් බාහිර අරමුණු වලින් වෙන්කොට තෝරාගත් සුදුසු භාවනා අරමුණක මනාව පිහිටවූ සිත එම අරමුණෙහි ම දිගු කලක් රඳවා ගැනීමේ ශක්තිය සමාධි නමින් අදහස් කෙරේ. මේ තත්වය වූ කලී ලෝකික සිත පිහිටුවා ගත හැකි ඉතා විශිෂ්ට දියුණු තත්වය යි. මෙම සමාධි තත්වය දියුණු වන විට කාමච්ඡන්දාදී නිවරණයන්ට එම මනසේ ඉඩක් නොමැත. එහෙත් මූලෝච්ඡන්ත නොවේ. පංච නිවරණයන් යටපත් කරමින් බලවත් වන සමාධි ශක්තිය ධ්‍යාන නමින් හැදින් වේ. යෝගාවචරයා විසින් නැවත නැවතත් ගන්නා ලද උත්සාහයට අනුරූප අන්දමින් ධ්‍යානය ක්‍රමයෙන් දියුණු තත්වයන් කරා විකාශනය වේ. සුත්‍ර සම්ප්‍රදායට අනුව එය පඨම, දුතිය, තතිය හා චතුස්ථ යනුවෙන් ධ්‍යාන හතරක් ලෙසත්, අභිධර්ම හා අටුවා සම්ප්‍රදායන්ට අනුව පංචම ධ්‍යානය එකතු වීමෙන් ධ්‍යාන පහක් ලෙසත් දක්වා තිබේ. ආභිධර්මික සම්ප්‍රදායේ එන දුතිය හා තතිය ධ්‍යාන දෙක සුත්‍ර ධර්මවල දක්වෙන්නේ එකක් ලෙස ය. එකක් සවිස්තරාත්මකව හා අනෙක සංකෂ්පයෙන් දක්වී ඇති අතර එහි ධර්ම විරෝධී බවක් නොපෙනේ.

මැදුම් සඟියේ අරියපරියේසන හෙවත් පාසරාසි සූත්‍රයේදී ධ්‍යාන පිළිබඳව කර ඇති විස්තර කථනයක් හමු වේ. ඊට අනුව රූපාවචර ධ්‍යාන සතර පිළිබඳව මෙසේ පෙන්වා දිය හැක.

" මහණෙනි, භික්ෂු තෙමේ කාමයන්ගෙන් වෙන්ව අකුසලයන්ගෙන් වෙන්ව විතක්ක සහිත විචාර සහිත විචේකයෙන් හටගත්, ප්‍රීතියෙන් යුත්, සැපයෙන් යුත් පළමු ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. මහණෙනි, නැවත ද අනෙකක් වෙයි. මහණ තෙමේ විතර්ක විචාරයන්ගෙන් සංසිදීමෙන් සිය සතන්හි පැහැදීම වූ සිතේ එකඟ බව ඇති විතර්ක නැති සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සැපය ද ඇති දෙවැනි ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. මහණෙනි, නැවත ද භික්ෂුව ප්‍රීති විරාගයෙන් උපේක්ෂා ඇත්තේද, ස්මෘතිමත් වූයේය සමයක් ප්‍රඥා ඇත්තේ වාසය කරයි. කයින් සැපය ද විඳියි. ආර්යයෝ ඒ යමක් උපේක්ෂා ඇත්තේ යැයි වර්ණනා කෙරෙත්ද ඒ තුන්වැනි ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි. මහණෙනි, භික්ෂු තෙමේ සැපය නැසීමෙන් ද, දුක නැසීමෙන් ද පලමුකොට

ම දුක් දොමනස් සොමනස් නැති කිරීමෙන් දුක් රහිත වූ සැප රහිත වූ උපේක්ෂා විසින් කළ ස්මාති පාරිශුද්ධතාව ඇති සතර වැනි ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයි."

සිව්වැනි ධ්‍යාන අවස්ථාවේදී සමාධිය දැඩි වීම නිසා ප්‍රීතියද නොවැටහෙන තත්වයක් ඇති වෙයි. එහෙත් සැපය දැනේ. ප්‍රීතිය නොවැටහෙන විට සිත සහමුලින්ම මැදහත් තත්වයට පැමිණ තිබේ. සුත්‍රයට අනුව සුඛ යන්නත් ඉවත්ව ඉතිරි වනුයේ උපේක්ෂාවකින් යුක්ත එකඟ බවක් පමණි. මෙකී ධ්‍යාන සතර අවසානයේදී කාමයත්, අකුසලයත් හා නිවරණ ධර්මයන්ගෙන් වෙන්ව සිත උපේක්ෂාසහිත පාරිශුද්ධියෙන් යුතුව පවත්වා ගනී. පිරිසිදු සිතියෙන් යුත් උපේක්ෂා සහගත මධ්‍යස්ථ සිතක් මෙම අවස්ථාවෙහි පවතී. මෙම ධ්‍යානයන්ට පත් පුද්ගලයාගේ සිත තුළ සියුම් ආලෝකයක් පහළ වේ. ඒ හැර වෙනත් අරමුණක් ඔහුගේ සිතට නොනැගේ. එහෙත් එම ලෝකය සැලකෙන්නේ රූප ගණයෙහිලාය. මෙම ධ්‍යානයන් " රූපාවචර ධ්‍යාන " නමින් හැඳින්වෙන්නේ භාවනා අරමුණෙන් උපන් රූපයක් වූ එම ආලෝකය ඇසුරු කොට සිත එහි එල්බී තිබෙන නිසාය. සිතේ පවත්නා වූ මෙම ධ්‍යානාවස්ථාවන් අති සියුම්ය. අනිස්ථීර ය. දුක් සහගත ය. එහෙයින් මේ තත්වය ඉක්මවා යා යුතුයි.

රූපාවචර ධ්‍යාන තත්වයන් ඉක්මවා යාම නම් අරූපාවචර ධ්‍යාන තත්වයන්ට පත් වීම යි. අරූපාවචර ධ්‍යාන සතරකි. මෙහිදී භාවනා අරමුණු වශයෙන් ගන්නේ ද ඉතා සියුම් අරූපී තත්වයන් වන අතර ඒවා " ආයතන " නමින් හඳුන්වා තිබේ.

- (1) ආකාසානඤ්ඤායතන ධ්‍යානය
- (2) විඤ්ඤානඤ්ඤායතන ධ්‍යානය
- (3) ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ධ්‍යානය
- (4) නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානය

ප්‍රථම අරූපී ධ්‍යානය ආකාසානඤ්ඤායතනය යි. ආකාශය අනන්තය යන අරමුණු ඔස්සේ මෙහිදී සිත දියුණු කරයි. මේ තත්වය දක යුත්තේ පඤ්චේන්ද්‍රිය විෂය ඉක්ම වූ පිරිසිදු මනසින් ය. මේ පිළිබඳව අරියපරියේසන සුත්‍රයේදී දක්වෙන්නේ මෙසේය. " මහණෙනි, හික්කු තෙමේ හැම ලෙසින්ම රූප සඤ්ඤාවන් ඉක්ම වීමෙන්, පටිස සඤ්ඤාවන් නැසීමෙන් නානත්ව සඤ්ඤාවන් මෙනෙහි නොකීරීමෙන් ආකාශය අනන්ත යැයි ආකාසානඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි. " දෙවන අරූපී

ධ්‍යානය වූ විඤ්ඤානඤ්ඤායතනය පිළිබඳව සුත්‍රය දක්වන්නේ මෙසේය. " මහණෙනි, හික්කු තෙමේ හැම ලෙසින්ම ආකාසානඤ්ඤායතනය ඉක්මවා විඤ්ඤානඤ්ඤායතනය අනන්ත යැයි විඤ්ඤානඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි. " සිත සිත මත ම රඳවා තබා ගැනීමේ සක්‍යතාවය ලැබීම මෙයින් අදහස් කෙරේ. මෙය අති දුෂ්කර කාර්යයකි. විඤ්ඤාණය මෙම තත්වයට පත් කර ගැනීමෙන් පසු සිත රඳවීමට ඔහුට වෙනත් අරූපී අරමුණක් ද නැත. එම අරමුණේම කලක් සිත රඳවා ගන්නා ඔහු විඤ්ඤාණ අරමුණු සිහිනොකරණ කිසිවක් නැතැයි " නපටී කිඤ්චි " යන අභාවමාත්‍රය ම අරමුණක් වශයෙන් ගනී. මෙය ඉතා සියුම් අරමුණක් වන අතර ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයට පත් වීම යනු සිත එම සියුම් තත්වයට පත් කර ගැනීම යි. මෙම කරුණ සුත්‍රයේදී " මහණෙනි, හික්කු තෙමේ හැම ලෙසින්ම විඤ්ඤානඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කරයි. " යනුවෙන් දක්වා තිබේ. සිව්වැනි අරූපාවචර ධ්‍යානය පිළිබඳව සුත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ " මහණෙනි, හික්කු තෙමේ හැම ලෙසින්ම ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය ඉක්මවා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනයට පැමිණ වාසය කරයි. " යනුයි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය නම් වූ තෙවන අරූපාවචර ධ්‍යානයෙන් පසු යෝගාවචරයා ඉන් එහා යාමට කිසිදු අරමුණක් නැත. එම තත්වයේ ම දිගු කලක් රැඳී සිටින ඔහුට සිත ඉතා සියුම්ව වැටෙහෙයි. සඤ්ඤාවක් ඇති නැති බව ප්‍රකාශ කිරීමට නොහැකි තරම් සියුම් තත්වයක් උසුලයි. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානය නමින් හැඳින්වෙන්නේ එම සිව්වැනි අවස්ථාව යි.

ඉහතින් විස්තර කළ රූපාවචර අරූපාවචර ධ්‍යාන සියල්ල ම බුද්ධ පූර්ව යුගයේ ශ්‍රමණයන් විසින් උපදවා ගන්නා ලද ඒවා ය. ප්‍රාග් බෞද්ධ ශ්‍රමණවරු ධ්‍යාන පිළිබඳව ලබා තිබූ දියුණුව එයින් ප්‍රකට වෙයි. අටවැනි සමාජිකය හෙවත් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන ධ්‍යානයට පත් වීම ඔවුන්ගේ මානසික සංවර්ධනයේ උපරිම අවස්ථාව විය. එහෙත් සංසාර ගත සත්වයාගේ දුකට මෙය අවසාන විසඳුම නොවූ හෙයින් සිදුහත් තවුසාණන්ට තවදුරටත් සිත දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය විය. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අෂ්ටසමාපත්ති ඉක්මවා ගිය සඤ්ඤාවේදයක නිරෝධය නම් වූ නමවැනි සමාපත්තිය උපදවා ගැනීමට හැකි විය. නිරෝධ සමාපත්තිය යනු ද මෙයම ය. සඤ්ඤා හා වේදනා දෙකේ නිරෝධයට පත් වූ පුද්ගලයා රහත්

උතුරෙහි. සියල්ල ප්‍රඥාවෙන් දැන ජීවිත යථාර්ථය විනිවිද දුටු ඔවුහු සම්මතයට වුවහා වෙති. ධර්මය සම්බන්ධයෙන් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය ලැබූ උපරිම දියුණුව මෙය යි.

මේ ළඟට මෙම ලිපියෙන් අභිඥා පිළිබඳ විස්තරයක් කෙරේ. පුද්ගල බද්ධ අසීමිත වින්තනය දියුණු කිරීමෙන්, සමාධිගත කිරීමෙන් ලබන සුවිශේෂී ඥාන ශක්තිය අභිඥා යනුවෙන් හැදින්වේ. අභිඥා සංකල්පය ද ප්‍රාග් බෞද්ධ ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායේ සිට ම පැවත එන්නකි. බෞද්ධසත්වයන් වහන්සේ ද අභිඥාලාභී තවුසන් වෙත ගොස් අභිඥා පිළිබඳව අධ්‍යයනය කළහ. බෞද්ධසම්භාර ධර්මයන් පුරන සමයවල දී උන් වහන්සේ ධර්මය හා අභිඥාලාභී තවුසන්ව සිටි බව ද ජාතකට්ඨකථාව වැනි මූලාශ්‍රවලින් හෙළි වේ. ඉන් පැහැදිලි වන්නේ අභිඥා යනු ද ලෞකික වටිනාකමක් ඇති ඥාන කොටසක් වන බව යි. අභිඥා යන්නට දිය හැකි තවත් අර්ථ කථනයක් නම් අතින්දිය ප්‍රත්‍යක්ෂයයි. 'අභි' යන උපසර්ගයෙන් ඉතා ගැඹුරු වූ විශිෂ්ට වූ යන අර්ථ ගම්‍ය වේ. 'ඥා' යනු දැන ගැනීම යි. ඒ අනුව අභි+ඥා = අභිඥා යන පදය සෑදී ඇති බව පෙනේ. මේ අනුව අභිඥා යනු සාමාන්‍ය ඥානය ඉක්මවා යන අතිරේක විශේෂ ඥානයක් ලෙස පෙන්වා දිය හැකිය. පෙළ සාහිත්‍යය තුළ අභිඥාවන් සයක් පිළිබඳව සඳහන් වන අතර ඒවා ඡලභිඥා යනුවෙන් ව්‍යවහාර ප්‍රාචීන ය.

- 01. ඉද්ධිවිධ
- 02. දිබ්බසෝත
- 03. පරචිත්තවිජානන
- 04. පුබ්බේනිවාසානුස්සති
- 05. දිබ්බචක්ඛු
- 06. ආසවක්ඛය

සමථ භාවනාවෙන් සිත සමාධිගත කරගත් ධර්මාලාභියාට අභිඥා ලාභය පිණිස සිත මෙහෙය විය හැකි ය. බුද්ධ පූර්ව යුගයේදී ශ්‍රමණවරු යථෝක්ත අභිඥාවලින් මුල් අභිඥාවන් පහම ලබා තිබිණි. මේවා මනුෂ්‍යයෙකුට ලබා ගත හැකි ප්‍රාතිභාර්යාත්මක ශක්ති පහකි. භාවනාමය ප්‍රඥාව මේ අභිඥාවන්ට පාදක වන අතර කාමච්ඡන්දාදී නිවරණයන් දුරු කිරීමෙන් මෙම අභිඥාවන් ලැබිය හැකි බව බුදු සමය දක්වයි. එසේම කාමාශ්‍රව, භවාශ්‍රව, දිට්ඨි ආශ්‍රව, අවිජ්ජාශ්‍රව යන ආශ්‍රව ධර්මයන්ගෙන් මනිනිදිය පාරිශුද්ධත්වයට පත්කර ගැනීමේ ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අභිඥාවන් ලැබිය හැකි ය.

දීඝ නිකායේ සාමඤ්ඤඵල සුත්‍රයේදී ඉද්ධිවිධ ඥානය මෙලෙස විග්‍රහ වේ. "මෙසේ හෙතෙම උපක්ලේෂයන්ගෙන් සිත පිරිසිදු කර ගත්තේ සිත කර්මන්තව පිහිටි කල්හි නොසෙල්වෙන තත්වයට පත්වූ කල්හි ඉද්ධිවිධ ඥානයට සිත යොමු කරයි." යනුයි. ඉද්ධිවිධ ඥානය අනේකප්‍රකාර වූ සෘද්ධි කොට්ඨාසයන් ලැබීමට සමර්ථ වූ ඥානය යි. එය දසවාදැරුම් සෘද්ධි අතරෙහි අධිෂ්ඨාන සෘද්ධිය වේ. සෘද්ධිවිධ අභිඥාලාභී පුද්ගලයාට තම රූපයට සමාන රූප රාශියක් මවා ගැනීම, අදෘෂ්‍යමානව සිටීම, දෘෂ්‍යමානව සිටීම, ගස් ගල් පර්වත බිත්ති ආදියෙහි නොහැපී ගමන් කිරීම, ජලයෙහි පෘථිවියෙහි මෙන් ගමන් කිරීම ආදී විවිධ සෘද්ධිමය සත්‍යතාවයන් දැක්විය හැකි ය. මේ ඉද්ධිවිධ අභිඥා ලාභය සාමාන්‍ය පුද්ගල ක්‍රියාකාරීත්වය ඉක්මවා ගිය අසාමාන්‍ය සුවිශේෂී ඥාන ශක්තියක් බව පෙනේ.

සාමාන්‍ය මිනිසාට ඇසිය හැකි සීමාව ඉක්මවා ගිය දිව්‍යමය වූද, මානුෂික වූද, දුර වූද, ළඟ වූද, ශබ්ද ඇසීමේ හැකියාව දිබ්බසෝත අභිඥාලාභියාට ලැබේ. සාමාන්‍ය පියවි කණට ඇසිය හැක්කේ වර්තමාන ශබ්ද පමණකි. එහෙත් දිබ්බසෝත අභිඥාලාභයෙන් අතිත අනාගත ශබ්ද වුවද ඇසිය හැකිය. දිබ්බසෝත ඥානය හෙවත් සෝතප්පසාදය තිබිය යුතුය. ශ්‍රවණේන්ද්‍රිය හෙවත් සෝතප්පසාදය තිබිය යුතු ය. උපතින් බිහිරෙක් නොවිය යුතු ය. එහෙත් මෙම ඥානය ලැබීමෙන් පසු බිහිරි වුවද එම ඥාන ශක්තියට හානියක් නොවේ.

පරචිත්තවිජානනඥානය හෙවත් චේතෝපරිය ඥානය උපදවාගත් තැනැත්තාට අන්‍ය සත්වයන්ගේ සිත්හි ස්වභාවයන් සිය සිතින් මැනවින් දැකීමේ හැකියාව ඇති වෙයි. සාමඤ්ඤඵල සුත්‍රය එය මෙසේ සඳහන් කරයි. "හෙතෙම වෙනත් පුද්ගලයන්ගේ සිත ස්වකීය සිතින් පිරිසිදු දැන ගනී. අන්‍යයන්ගේ සිත රාග සහිත නම් රාග යැයිද, දෝස සහිත නම් දෝස යැයිද, මෝහ සහිත නම් මෝහ යැයිද දැන ගනී. විරාගී යැයිද" ආදී වශයෙන් දැන ගනී. එහෙත් ලෞකික අභිඥාලාභියෙකුට ආර්ය පුද්ගලයන්ගේ ලෝකෝත්තර සිත දැන නො හැකිය.

පෙර විසූ කදපිළිවෙළ හෙවත් පෙරාත්ම සිහිකළ හැකි ඥානය පුබ්බේනිවාසානුස්සති නමින් හැදින්වේ. පූර්ව ජාතීන්හි නාම, රූප, අරූප භවයන්හි ස්කන්ධ පරම්පරාව පැවත ආ ආකාරය මෙතෙහි කිරීමේ ස්මෘතිය පෙරටු කොටගත් මෙම ඥාන ශක්තිය පිළිබඳව සාමඤ්ඤඵල

සුත්‍රයේ මෙසේ සඳහන් වෙයි. " හෙතෙම නන් අයුරින් තමා පෙර විසු ආත්මභාව පිළිබඳ විමසයි. ආත්මභාව එකක් දෙකක් ආදී වශයෙන් පටන් ගෙන කල්ප ගණන් ඇත සිහි කරයි. ඒ ඒ ජාතිවල ඉපදී සිටී නාම, ගෝත්‍ර, වර්ණ ආදිය ගැන ද සිහි කරයි." යනුයි. මෙලෙස අතීත ආත්මභාවවල අත්දැකීම් සිහියට නගන්නා වූ හෙවත් ප්‍රබ්ධබිනිවාස සිහිකරන්නා වූ සදෙනෙක් වෙති. එනම් තීර්ථක, මහාශ්‍රාවක, අශ්‍රයාවක, ප්‍රත්‍යෙක බුද්ධ හා සර්වඥ බුද්ධ ය.

සාමාන්‍ය මිනිස් දෘෂ්ටි පථය ඉක්මවා ඉන් ඔබ්බට ගිය දැකීම් ශක්තිය දිබ්බවක්වූ ඥානය හෙවත් වූතුපපාතඥානය උපදවා ගැනීමෙන් ලැබිය හැකි ය. ත්‍රිවිද්‍යාවට ද අයත් වන මෙම ඥානය පිළිබඳව සාමඤ්ඤඵල සුත්‍රයේ මෙසේ සටහන් වේ. " හික්‍ෂු තෙම තමාගේ සිත මෘදුව කෙලෙස් මළ ඉවත්ව පිරිසිදු බවට පත් වූ කල්හි සත්වයන්ගේ වුති උත්පත්ති දෙක පිළිබඳ අවධානය යොමු කරයි. එහි දී මීය යන සත්වයන් කර්මානුරූපව උසස් පහත් භවයන්හි උපත ලබන ආකාරය ද දනී." යනුයි. දිබ්බවක්වූ ඥානය දක්වා නැණස ප්‍රගුණ කළ යෝගාවචරයාට පියවි වක්ෂුර් ඉන්ද්‍රිය ඉක්මවා දැකීමේ සක්‍යතාවය ඇති වුවද ඔහු එම ඥානයෙන් දක එළඹෙන්නා වූ තීර්ණ නිවැරදි හෝ සත්‍ය යැයි කිව හැකි නො වේ. මන්දයත් එය ද ලොකික අභිඥා ගණයෙහිලා සැලකෙන බැවිනි.

මේ දක්වා විස්තර කරන ලද අභිඥාවන් පහම සැලකෙන්නේ ලොකිකත්වයෙහිලාය. බුදු සමය මගින් අනුදත් විමුක්තිමය පරම නිෂ්ඨාව කරා ගමන් කිරීමට මෙම තත්වයන් ඉක්මවා යා යුතු වේ. නො එසේ නම් මෙම පංචාභිඥාලාභී යෝගාවචරයා වැටීමට ඉඩ තිබේ. " බුදු සමය තුළ දෘෂ්ටිවලට ඉඩක් නොමැත. කෙසේ වුවද ප්‍රාග් බෞද්ධ යෝගාවචරයා අභිඥා සම්බන්ධයෙන් ලබා තිබූ දියුණුව මෙයින් ප්‍රකට වේ. එහෙත් ඒවා ආවසානික විමුක්තිමය පරමාර්ථයක් සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවීය.

අභිඥා සංකල්පය නව මුහුණුවරකින් වඩාත් අර්ථවත්ව ඉදිරිපත් වන්නේ ප්‍රාග් බෞද්ධ යෝගාවචරයන්ගේ පංචාභිඥාවලට බුදු සමයෙන් අනුදත් ආසවක්ඛය ඥානය එකතු වී ජලභිඥා බවට පත් වීමෙනි. ආසවක්ඛය ඥානය බුදු සමයට විශේෂ වන අතර සිවුසස් අවබෝධයන් සමග ප්‍රථම වතාවට සාක්‍ෂාත් කරන ලද්දේ සිදුහත් බෝසතාණන් වහන්සේ විසිනි. ආසවක්ඛය ඥානය පිළිබඳ සාමඤ්ඤඵල සුත්‍රයේ සඳහන් වන්නේ මෙසේය. "හෙතෙම මෙසේ තමාගේ සිත සමාධියෙන් යුක්තවී දන ගනී. "

නොසෙල්වෙන තත්වයට පත් වූ කල්හි ආසවක්ඛය ඥානය සඳහා නුවණ මෙහෙයවයි. ඔහු දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග යන සිවුසස් තත්වාකාරයෙන් අවබෝධ කර ගනී. ආශ්‍රවයන් පිළිබඳවත් මෙසේ ම අවබෝධ කර ගනී. මෙසේ දැන ගන්නා කල්හි ඔහුගේ සිත කාම, භව, දිට්ඨි, අවිජ්ජා යන ආශ්‍රවයන්ගෙන් මිදෙයි. මිදුණේය, යන නුවණ ඔහුට පහළ වෙයි. ජාතිය ක්‍ෂය විය. බලසර වැස නිමවන ලදී. ඉදිරියට කළ යුත්තක් නැතැයි දැන ගනී. " යනුයි. මෙසේ තම මනස තුළ කාම භවාදී ආශ්‍රව ධර්ම නොමැති බවට තමා තුළ ම ඇති වන ඥානය ආසවක්ඛය ඥානය යි. මිනිස් මනස හා අනුභූතිය සමග සම්බන්ධ ස්වභාවික හේතුඵල ක්‍රියාකාරිත්වය අවබෝධ කර ගැනීම මෙම ඥානයේ කාර්යයයි. මෙතෙක් සාකච්ඡා කළ කරුණු සමස්තය සලකා බලන විට බුද්ධ පූර්ව යුගයේ ශ්‍රමණ යෝගාවචරයන් අෂ්ටසමාපත්ති දක්වා ධ්‍යාන දියුණු කර තිබූ බවත්, පංචාභිඥා දක්වා අභිඥාවන් දියුණු කර තිබූ බවත් පෙනේ. මේ දෙකම තව දුරටත් සංවර්ධනය වූයේ බුදු සමය තුළින් ය. එනම් අෂ්ටසමාපත්තියට සඤ්ඤාවේදයිත නිරෝධයත්, පංචාභිඥාවලට ආසවක්ඛය ඥානයත් එක් වීමෙනි. මේ අනුව සඤ්ඤාවේදයිත නිරෝධයත් ආසවක්ඛය ඥානයත් උපදවා ගැනීමෙන් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය නිවන් පරමාර්ථ සාක්‍ෂාත් කළේය. ධ්‍යානාභිඥාවල උපරිම සංවර්ධිත අවස්ථාව, එහි අශ්‍රගන්‍ය ප්‍රතිඵලය නිර්වාණය යි.

පාදක සටහන්

1. ධම්මානන්ද හිමි, මකුරුප්පේ, 2000, ඔක්මජාල සූත්‍රය, පිටුව 171, සමයවර්ධන - මරුපාන - කොළඹ 10
2. දී.හි. 1, සාමඤ්ඤඵල සූත්ත, පිටුව 82, බු. ජ. හි
3. නිවන්මග 29 කලාපය, පිටුව 24, බු.ව. 2542, ර.මු.දෙ.
4. මි.හි. 1, අරියපරිසේසන සූත්ත, පිටුව 424, බු.ජ.හි.
5. - එම - පිටුව 425
6. - එම -
7. - එම -
8. දී.හි. 1, සාමඤ්ඤඵල සූත්ත, පිටුව 134, බු. ජ. හි.
9. - එම - පිටුව 140
10. - එම -
11. - එම - පිටුව 142
12. නිවන්මග 29 කලාපය, පිටුව 33, බු.ව. 2542, ර.මු.දෙ.